

A szövegkontextus mindkét metaforának negatív előjelet ad. A líra alanya, az „eltökélt merénylő” érvényteleníti az idill esélyét. Remény gyanánt már csak egy kérdőjel vigasztal bennünket: az irracionális hit, hogy művelhet még csodát velünk a történelem.

A pszichológiai teljesség jegyében előbb* a szárnyaló képzelet kap nagyobb szerepet a vers szervezésében, majd a hiteles emlékezet. A költői kép az expresszionista stílus törvényének megfelelően túlnő a szemléleti valóság dimenzióin: középpontjába (Ady monumentálissá növesztett alakjával) a kozmikus Ember látomása kerül, a dolgok megelevenednek és a halottak megszólalnak — hogy aztán a lírai realizmus normáinak engedve visszahajoljon a realitásba, a megtörtént utazások empirikus közegébe. A kompozíció — a stílusváltás ellenére is — a szerves egység benyomását kelti. Egybetartja érzelem és gondolat. Az indulat stációi: az „utazás félálomban” költői mámore, a szorongás és félelem közérzete, az igazságtevés szenvedélye, a katarzis utáni sóvárgás, majd a kegyetlenül őszinte helyzet tudat — teljes személyiség-történetté állnak össze. A kohézió másik feltétele és tényezője: a példázatszerű általánosíthatóság. Az Erdélyben „kizökkent” idő — mindenfajta ki-sebbségi lét jelképeként — egyetemes emberi sorslehetőség.

Csoóri Sándor lírája „kinetikus” költészet: az utazás szinte állandó témája. Régebben a hatalmas terek és távoli világok izgalma vonzza: „Nekem Kuba, Orbánnak India — Életünk derekán ez volt a mi megkésétt ifjúságunk” — vallja versében. Újabban azonban mind erősebb a szűkebb pátria gravitációja, a tanulság, amit a „letaglózott Börzsöny”, „Balassi horpadt sírja” vagy a „Belgrád felé vonuló halálos jégtáblák” látványa kínál. Az *elmulasztott utak* a figyelem e változásának megrázó dokumentuma.

SÜTŐ
ANDRÁS
ÉS
CSOÓRI
SÁNDOR